

MAGDALENA EWA LEMIESZEK

RODZINY WIELODZIETNE WYZWANIEM
DLA DUSZPASTERSTWA KOŚCIOŁA

MULTI-CHILD FAMILIES AS A CHALLENGE
FOR MINISTRY OF THE CHURCH

A b s t r a c t: The Church showing the anthropological reality of the family emphasizes its foreground value and role in the life of the Church and society. Ministerial service of the Church to the families encloses the abundance of spirituals, moral and financial help. Nowadays multiple children families shouldn't be associated only with negative circumstances, especially when it's aware. The Conference of Polish Episcopate clearly states that identifying multi-child families with pathology is hurting and unauthorized. Multi-child family is crucial for the development of the society and work human capital, it creates a great chance for its future. Despite in some cases greater poverty, large family is happier as it creates an environment rich in interpersonal relations and statistically is more religious. Such kind of families should be supported by proper legal help and tax reductions. A family with many children is a picture of civilization of love and live, it strengthens love – selfless gift for another human being and generous accepting of new life, affecting the life of the whole society. The Church should advocate more strongly in favor of parenthood and multi-child families as important environment for Church and whole community from educational, cultural, economic and demographic point of view.

Key words: multi-child families, ministry of families

Mgr lic. MAGDALENA EWA LEMIESZEK – doktorantka, Katedra Duszpasterstwa Rodzin w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL; adres do korespondencji: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: lemagda@wp.pl

MAGDALENA EWA LEMIESZEK – PhD student at the Department of Pastoral Care of Families at the Institute of Pastoral Theology and Catechetics KUL; address for correspondence: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: lemagda@wp.pl

Rodzina jest pierwszą drogą Kościoła (FC 52), centralnym miejscem jego działalności pastoralnej (LdR 2-3,14). Zakotwiczony w woli Stwórcy sakramentalny związek mężczyzny i kobiety, otwarty na przyjęcie życia pozostaje dla człowieka wartością podstawową. Kościół uznaje rodzinę za instytucję naturalną, ważną rzeczywistość w kształtowaniu człowieka przez wychowanie, podstawową komórkę społeczną, „suwerenną” wobec państwa, cenne dziedzictwo ludzkości. Zadania rodziny określają dwie fundamentalne wartości związane z jej tożsamością: miłość i życie (por. KDK 50; HV 1,8; EV 92; EiE 90; KKK 2335). W rodzinie Bóg-Miłość, Dawca życia poprzez płodną miłość małżonków pragnie powoływać do życia jak najwięcej dzieci (por. RLP 28; EV 92). Kościół ze szczególną czcią odnosi się i błogosławi roztropne podejmowanie przez małżonków wielodzietności.

Rodzina hojnie obdarzona potomstwem – będąca niejako synonimem rodziny chrześcijańskiej¹ – ze względu na wielkie dobro i społeczne znaczenie oraz często trudną sytuację materialną, w jakiej się znajduje, wymaga szczególnej pomocy duszpasterskiej. W wielu dokumentach Kościoła (por. DAS 31; EV 94, KDK 50, 87; KKK 2373; KPR art. 3, 10), wypowiedziach hierarchii² oraz ustawodawstwie państwowym³ jest stwierdzenie, iż rodziny wielodzietne powinny być otoczone specjalną troską. Słowem „troska” określa się w tej refleksji wszelkie przejawy i formy działania Kościoła katolickiego – w dziedzinie duchowej, moralnej i materialnej dla dobra małżeństwa i ro-

---

¹ A. BŁAWAT. *Wielodzietność*. W: *Słownik małżeństwa i rodziny*. Red. E. Ozorowski. Warszawa–Łomianki: ATK. Fundacja Pomoc Rodzinie 1999 s. 465.

² „Zwłaszcza liczna rodzina jest szczególnie korzystnym środowiskiem dla wychowania młodego pokolenia, gdyż lepiej tu wyrabiają się różne zalety i przymioty, różnorodne właściwości duchowe i cnoty społeczne. Taka rodzina nie puści w świat rozgrymaszonych jedynaków, samolubów i przedwcześnie znudzonych życiem. Przedziwne jest błogosławieństwo licznych rodzin, choćby wychowywały się one w niedostatku. Dzieci są wtedy świadkami wielkich ofiar i poświęcenia rodziców, bohaterskich wyrzeczeń i trudów, dzięki czemu od młodości uzdalniają się same do życia ofiarnego, bohaterskiego i zdolnego do każdego wyrzeczenia i ofiary z siebie – dla dobra wspólnego”. J. KIEDOS. *Prymas Wyszyński o rodzinie wielodzietnej*. W: *Rodzina. Historia i współczesność. Studium monograficzne*. Red. W. Korzeniowska, U. Szuścik. Kraków: Impuls 2005 s. 15; por. [B.A.]. *Kard. K. Nycz: bez wsparcia nie będzie dzietnych rodzin w Polsce*. <http://www.niedziela.pl/arttykul/6308/> [dostęp: 28.02.2014]; [B.A.]. *Biskup Kaszak do samorządowców: dbajcie o rodziny, zwłaszcza wielodzietne*. W: <http://ekai.pl/diecezje/x37343/> [dostęp: 28.02.2014]; [B.A.]. *Abp Michalik: rodzina wielodzietna nie jest patologią*. W: <http://ekai.pl/diecezje/przemyska/x63986/> [dostęp: 28.02.2014].

³ „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych” (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 art. 71).

dziny. Niniejsze opracowanie obejmuje trzy zagadnienia: a) określenie i społeczne tło rodziny wielodzietnej; b) wartość licznej rodziny w nauczaniu Kościoła; c) formy troski Kościoła o rodziny z licznym potomstwem.

I. OKREŚLENIE RODZINY WIELODZIETNEJ I JEJ SYTUACJA SPOŁECZNA

Termin „rodzina wielodzietna” jest używany powszechnie na określenie rodzin z wyższą niż przeciętna liczbą dzieci⁴. W literaturze przedmiotu można znaleźć różne definicje wielodzietności. Taka kategoria rodzin jest przedmiotem zainteresowań wielu dyscyplin naukowych, szczególnie demografii, ekonomii, socjologii, psychologii i pedagogiki⁵.

Z demograficznego punktu widzenia rodzina wielodzietna odnosi się do prawidłowości rozwoju populacji i opisuje doczesny, ówczesny i przyszłościowy jej charakter. Demografia ujmuje rodzinę wielodzietną jako taką, która zapewnia lekko rozszerzoną zastępowalność pokoleń. Ujmuje ona dzieciństwo jako średnią liczbę dzieci przypadającą na kobietę w wieku rozrodczym⁶. Z demograficznej perspektywy rodzina wielodzietna to rodzina z co najmniej czworgiem dzieci i więcej⁷.

Statystyka wyróżnia rodzinę jako najmniejszą komórkę społeczną, wyodrębnianą w ramach gospodarstwa domowego. Kryterium liczby dzieci kwalifikujące rodzinę do określonego typu jest umowne i zależy między innymi od celu badania. W świetle teorii demograficznych rozumienie wielodzietności sprowadza się nie tylko do usystematyzowania pewnych mechanizmów oraz praw rozwoju demograficznego (wpływu rodzin wielodzietnych), ale przede wszystkim nadaje nowy aspekt formułowania hipotez i ich weryfikacji na tle różnych dyscyplin naukowych⁸.

⁴ Por. *Rodzina wielodzietna*. W: www.3plus.pl [dostęp: 3.03.2014].

⁵ P. FORMA. *Socjalizacja dziecka w rodzinie wielodzietnej. Studium teoretyczno-empiryczne*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego 2012 s. 21; por. TENŻE. *Rodzina wielodzietna jako środowisko wychowawczo-educacyjne. Diagnoza i możliwości wsparcia (na przykładzie województwa świętokrzyskiego)*. Kraków: Impuls 2011 s. 19-79.

⁶ S. LEGAT. *Wprowadzenie*. W: *Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce a polityka rodzinna*. Red. J. Krynicka, J. Rudzka. Warszawa: Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu 2006 s. 2.

⁷ S. KAWULA. *Problemy rodziny wielodzietnej*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1980 nr 10 s. 293.

⁸ FORMA. *Rodzina wielodzietna jako środowisko wychowawczo-educacyjne* s. 20.

W ekonomii i statystyce rodzina wielodzietna określana jest w aspekcie zjawisk zagrażających jej właściwemu funkcjonowaniu, jak np. bezrobocie, ubóstwo. Analiza rodzin wielodzietnych przedstawiana jest wówczas w odniesieniu do tzw. rachunku ekonomicznego. Ekonomiczne ujęcie przedstawia liczną rodzinę w kontekście rozwoju społecznego, zmian zachodzących w jej obrębie (postępu i regresu społecznego) oraz uzyskiwanych przez rodziny dochodów⁹.

Mając na uwadze względy ekonomiczne, polityka społeczna kojarzy wielodzietność już z trojgiem dzieci, ponieważ moment pojawienia się w rodzinie trzeciego potomka znacznie obniża zamożność rodzin w porównaniu z rodzinami z mniejszą liczbą dzieci¹⁰. Polityka społeczna przedstawia wielodzietność w kontekście kwestii prawnych, politycznych, socjologicznych, ekonomicznych, demograficznych, stąd ujęcie to koreluje z polityką demograficzną i polityką rodzinną¹¹.

Socjologia definiuje rodzinę wielodzietną jako rodzinę z wyższą niż przeciętna liczbą dzieci, którą charakteryzuje specyficzna więź pomiędzy jej członkami. Problematyka w tej dyscyplinie naukowej koncentruje się zwykle wokół rozważań związanych z rzeczywistym funkcjonowaniem rodzin posiadających troje i więcej dzieci¹². W socjologii, jak również w psychologii społecznej rodzinę wielodzietną ujmuje się także w aspekcie struktury i poziomu relacji pomiędzy członkami¹³.

---

⁹ Takie stanowisko reprezentują R. Milewski i L. Nowak. Zob. R. MILEWSKI. *Elementarne zagadnienia ekonomii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1994 s. 82; zob. L. NOWAK. *Statystyczny obraz sytuacji ekonomicznej rodzin wielodzietnych*. W: *Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce*. s. 23-26; por. FORMA. *Socjalizacja dziecka w rodzinie wielodzietnej* s. 21.

¹⁰ Takie ujęcie reprezentuje D. Graniewska. Zob. D. GRANIEWSKA. *Sytuacja rodzin i polityka rodzinna w Polsce. Uwarunkowania demograficzne i społeczne. I Kongres Demograficzny w Polsce*. T. 12. Warszawa: Instytut Polityki i Spraw Socjalnych 2004 s. 6; TAŻ. *Rodziny wielodzietne w Polsce. Sytuacja społeczno-demograficzna*. „Problemy Rodziny” 1980 nr 1 (111) s. 23.

¹¹ Przedstawicielami takiego ujęcia są J. Hryniewicz i B. Borzęcka. Zob. J. HRYNIEWICZ. *Polityka społeczna wobec rodzin wielodzietnych*. W: *Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce* s. 1-6; B. BORZĘCKA. *Budżet czasu dzieci i młodzieży w rodzinach wielodzietnych*. „Kwartalnik Edukacyjny” 2003 nr 2(32) s. 31-40; por. FORMA. *Rodzina wielodzietna jako środowisko wychowawczo-edukacyjne* s. 20.

¹² Ujęcie socjologiczne rodziny wielodzietnej reprezentuje A. Kotlarska-Michalska. Zob. A. KOTLARSKA-MICHALSKA. *Więź w rodzinach wielodzietnych*. „Roczniki Socjologii Rodziny” 14:2012 [*Życie rodzinne – uwarunkowania makro i mikrostrukturalne*] s. 57; por. FORMA. *Socjalizacja dziecka w rodzinie wielodzietnej* s. 21.

¹³ KOTLARSKA-MICHALSKA. *Więź w rodzinach wielodzietnych* s. 58n; por. FORMA. *Socjalizacja dziecka w rodzinie wielodzietnej* s. 21.

Wielodzietność w pedagogice jest odnoszona do rodzin mających liczne potomstwo oraz ujmowana jako „polikategorialny układ pedagogiczny”¹⁴. Takie podejście pozwala na wieloaspektowe jej ujmowanie z pozycji pedagogicznej, co w efekcie wyraża z natury polimorficzny obraz rodziny¹⁵. Oznacza to komplementarne podejście ze strony pedagoga uwzględniającego w swoich rozważaniach ujęcie socjologiczne i psychologiczne, które łączą się ze sobą i wzajemnie dopełniają¹⁶. Dlatego też w naukach pedagogicznych w perspektywie humanistycznej rodzinę, w tym też rodzinę z licznym potomstwem, ujmuje się najczęściej jako grupę społeczną, środowisko wychowawcze, środowisko kulturowe lub jako instytucję wychowawczą, system społeczno-wychowawczy, co pozwala na pokazanie społecznych, wychowawczych i kulturowych aspektów rodziny, wewnątrzrodzinnych mechanizmów jej funkcjonowania oraz relacji między rodziną a innymi grupami i instytucjami wychowawczymi¹⁷.

Literatura pedagogiczna przedstawia pozytywne stanowisko wobec rodziny wielodzietnej, ukazując ją jako walor w dzisiejszych czasach, w których dominuje model rodziny nuklearnej¹⁸. Podkreśla się, że rodzina wielodzietna, mimo iż ponosi większe wydatki mieszkaniowe oraz związane z wyposażeniem szkolnym dzieci, to zapewnia właściwą socjalizację swojemu potomstwu. Dzieje się to między innymi poprzez większe zaangażowanie dzieci w prace domowe, wzrost odpowiedzialności, wdrażanie w pełnienie określonych ról społecznych, silniejsze, głębsze relacje, więzi pomiędzy rodzicami a dziećmi, a także pomiędzy rodzeństwem. Uwydatnia się ponadto, że rodzina

---

¹⁴ P. FORMA. *Rodzina wielodzietna*. W: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Suplement*. Red. T. Pilch. Warszawa: Żak 2010 s. 444-445; por. A.W. JANKE, S. KAWULA. *Polimorficzność i komplementarność badań nad współczesną rodziną*. W: *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*. Red. S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2007 s. 29.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ B. KRZESIŃSKA-ŻACH. *Dziecko w rodzinie z problemem bezrobocia*. W: *Dziecko w rodzinie i środowisku rówieśniczym*. Red. J. Izdebska. Białystok: Trans Humana 2003 s. 147; por. FORMA. *Socjalizacja dziecka w rodzinie wielodzietnej* s. 22.

¹⁷ K. CZYKIER. *Audiowizualne doświadczanie świata. Kontekst międzypokoleniowy*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2013 s. 10.

¹⁸ Przez rodzinę nuklearną należy rozumieć typ rodziny najczęściej obecnie spotykany, jako dwupokoleniową grupę krewniaczą: para małżeńska i jej biologiczne bądź adoptowane dzieci; uważa się także, że matka z dziećmi jest podstawową jednostką rodzinną, która może być uzupełniona, chociaż niekoniecznie przez mężczyznę. K. OLECHNICKI, K. ZAŁĘCKI. *Rodzina nuklearna*. W: *Słownik socjologiczny*. Toruń: Graffiti BC 2002 s. 178.

wielodzietna stanowi źródło demograficznego potencjału Polski¹⁹. Obecnie nowym zjawiskiem staje się coraz częstsza integracja rodzin wielodzietnych między sobą, ich samopomoc, co w ubiegłym stuleciu było minimalne²⁰.

Na gruncie pedagogiki rodzinę wielodzietną postrzega się również jako środowisko zagrażające prawidłowej socjalizacji jej członków, ze względu na brak środków finansowych niezbędnych do prawidłowego rozwoju i edukacji dzieci. Wielodzietność podaje się jako jedną z przyczyn ubóstwa²¹. Wspólnym elementem tych ujęć pozostaje traktowanie rodziny wielodzietnej jako podstawowej komórki społecznej, mającej prawo do odpowiedniej ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej²².

Pojęcie „rodzina wielodzietna” było różnie rozumiane w przeszłości²³. Przed II wojną światową za rodzinę wielodzietną uważano – jak się wydaje, najbardziej trafnie – rodzinę mającą sześcioro i więcej potomstwa²⁴. Rodziny te wydawały na świat około 23% dzieci. Od lat sześćdziesiątych XX wieku nastąpił spadek liczby takich rodzin²⁵. Wraz z postępującymi zmia-

---

¹⁹ I. KOWALSKA. *Wielodzietne macierzyństwo w okresie społeczno-ekonomicznej transformacji*. W: *Oblicza macierzyństwa*. Red. D. Kornas-Biela. Lublin: RW KUL 2006 s. 119-120.

²⁰ B. KŁOS. *Kobieta a bezrobocie (przegląd badań wykonanych w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych)*. Warszawa: Kancelaria Sejmu BSE 1994 nr 262. Pakiet IP-46 S. *Materiały i Dokumenty. Sytuacja kobiet w Polsce cz. 2* s. 8.

²¹ A. ROTER. *Proces socjalizacji dzieci w warunkach ubóstwa społecznego*. Katowice: Wydawnictwo UŚ 2005 s. 60; por. FORMA. *Socjalizacja dziecka w rodzinie wielodzietnej* s. 23.

²² Europejska Karta Społeczna Część I pkt. 16. Turyn 18.10.1961. „Dziennik Ustaw” 29.01.1999. W: <http://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/File/Spoeczne%20Prawa%20Czlowieka/EKS/Europejska%20Karta%20Spoleczna%20-%20tekst.pdf> [dostęp: 10.01.2015]; por. FORMA. *Rodzina wielodzietna* s. 444-445.

²³ J. Śledzianowski jako optymalny model dzietności zakłada model rodziny wielodzietnej od sześciorga i więcej dzieci. J. ŚLEDZIANOWSKI. *Optymalny model dzietności. Aspekt pedagogiczny*. W: *Miłość małżeństwo rodzina*. Red. F. Adamski. Kraków: WAM 1988 s. 361. Także J. Mariański przyjmuje jako model rodziny wielodzietnej sześcioro i więcej dzieci. Autor odwołuje się do historii Polski i uzasadnia, że wielodzietność szła w parze ze wzrostem świadomości patriotycznej Polaków. J. MARIAŃSKI. *Uwarunkowania dzietności w rodzinie*. W: *Dziecko*. Red. W. Piwowarski i in. Warszawa-Poznań: Pallottinum 1984 s. 65. F. Adamski, opierając się na analizie socjologicznej stanu rodzin w Polsce, przyjmuje wielodzietność od czworga dzieci i więcej. F. ADAMSKI. *Rodzina między sacrum a profanum*. Poznań: Pallottinum 1987 s. 104.

²⁴ M. KALINOWSKI. *Adaptacja osób z rodzin wielodzietnych*. „Roczniki Nauk o Rodzinie” 3:2011 z. 10 s. 6.

²⁵ Po I wojnie światowej nastąpiło obniżenie współczynnika dzietności do poziomu 4 urodzeń na kobietę w wieku rozrodczym. W okresie międzywojennym do okresu pierwszego nastąpiło obniżenie współczynnika do wielkości 3,5. W kolejnych dekadach następował dalszy spadek dzietności. Wyjątek stanowił początek lat osiemdziesiątych, kiedy współczynnik wynosił

nami dzietności²⁶ zmienia się też pojęcie rodziny wielodzietnej. Od początku lat siedemdziesiątych do dzisiaj w ujęciu demograficznym i ekonomiczno-społecznym przyjęło się uznawać za rodzinę wielodzietną taką, która ma troje dzieci i więcej²⁷. Przesłanką takiego kryterium jest analiza sytuacji materialnej rodzin w Polsce – realizowana przez nie funkcja ekonomiczno-materialna i socjalizacyjna. Każde kolejne pojawienie się dziecka jest dla większości rodzin związane ze spadkiem statusu materialnego i z tych powodów postrzegane są one jako niezdolne do wypełniania roli zabezpieczającej ekonomicznie w należyty sposób²⁸.

Obecnie, według definicji Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych²⁹ i ustawy o świadczeniach rodzinnych³⁰ określenie „rodzina wielodzietna” oznacza rodzinę wychowującą troje i więcej potomstwa, tzw. rodzina „3 plus”. W niniejszym rozważaniu przyjęto takie kryterium rodziny wielodzietnej. Niekiedy wielokrotne macierzyństwo występuje nie tylko w rodzinach żyjących w trudnych warunkach socjalnych, z licznymi dysfunkcjami w zakresie przystosowania, ale dotyczy też rodzin o wysokim standardzie życia i pozytywnej adaptacji, realizujących tzw. świadomą wielodzietność. Wyższa edukacja rodziców powoduje, że mają oni większą świadomość roli dziecka w rodzinie. Świadoma wielodzietność związana jest z faktem, że w rodzinach wielodzietnych łatwiej wychowuje się dzieci, jest tam lepsza, pozytywniejsza

---

2,416 (1983 rok). Poczawszy od roku 1984, dzietność obniżała się. W 1997 roku współczynnik wynosił 1,508. Od kilkunastu lat w Polsce utrzymuje się depresja urodzeniowa. Spadkowi liczby rodzin towarzyszy trzykrotny spadek liczby rodzonych dzieci. Choć zwykle rodziny wielodzietne hamują ogólne tempo spadku dzietności, to wpływ wielodzietności w łagodzeniu ubytku ludności w Polsce w ostatnich latach zmniejszył się bardzo wyraźnie. L. DYCZEWSKI. *Rodzina. Społeczeństwo. Państwo*. Lublin: Wydawnictwo KUL 1994 s. 160-161.

²⁶ Z demograficznego punktu widzenia rodzina wielodzietna to taka, która zapewnia lekko rozszerzoną zastępowalność pokoleń. W tym ujęciu za wielodzietną uważa się rodzinę z co najmniej czworgiem dzieci. HRYNKIEWICZ. *Polityka społeczna wobec rodzin wielodzietnych* s. 18.

²⁷ Por. D. GRANIEWSKA, B. BALCERZAK-PARADOWSKA. *Wielodzietność jako cecha środowiskowa*. W: *Rodziny wielodzietne w Polsce. Teraźniejszość i przyszłość*. Red. B. Balcerzak-Paradowska. Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych 1997 s. 9.

²⁸ J. KRÓL, M. MIKOŁAJCZYK. *Dzietność rodziny a rozwój psychospołeczny dziecka*. W: *Rodzina w nurcie współczesnych przemian. Studia interdyscyplinarne*. Red. D. Krok, P. Landwójtowicz. Opole: RW WT Uniwersytetu Opolskiego 2010 s. 385-386.

²⁹ H. ŻEGLICKA. *Rodziny wielodzietne. Seminarium w IPISS*. „Polityka Społeczna” 1998 nr 3 s. 31.

³⁰ Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28.11.2003 r. z późn. zm. „Dziennik Ustaw” 2006 poz. 139.

socjalizacja. Rodziny wielodzietne są też trwalsze niż jedno- lub dwudzietne³¹.

Rodziny wielodzietne stanowią 17% ogółu rodzin w Polsce, w której ostatnio dominuje model rodziny 2+1. Skutkuje to utrzymywaniem się od kilkunastu lat katastrofalnej w skutkach depresji urodzeniowej³². Choć zwykle rodziny wielodzietne hamują ogólne tempo spadku dzietności, wpływ wielodzietności w łagodzeniu ubytku ludności w Polsce w ostatnich latach zmniejszył się bardzo wyraźnie³³.

Duże znaczenie demograficzno-społeczne rodziny wielodzietnej kontrastuje ze stygmatyzującą je opinią społeczną – zwłaszcza mediów liberalnych, ukazujących negatywne stereotypy dotyczące rodzin wielodzietnych, takie jak: rodzina uboga, cechująca się brakiem odpowiedzialności, małżonkowie to osoby niewykształcone, dzieci zaniedbane i gorzej przystosowane pod względem socjalizacyjnym. Mówi się o niej w kontekście patologii społecznych, przestępstw, nie radzenia sobie z rzeczywistością. Środowisko często poddaje matki wielodzietnych rodzin negatywnej presji, sprzecznej z zasadami etycznymi i prawym sumieniem, traktując wielodzietność jako zjawisko rzadkie i zanikające.

Mimo iż rodziny wychowujące czworo i więcej dzieci stanowią około 5% wszystkich rodzin wychowujących dzieci, tj. 13% ogółu dzieci wychowywanych w polskich rodzinach, aż 90% rodzin wielodzietnych żyje poniżej minimum socjalnego, a co trzecia rodzina poniżej minimum egzystencji³⁴.

---

³¹ I. KOWALSKA. *Rodzina wielodzietna w procesie demograficzno-społecznych zmian modelu dzietności w okresie transformacji ekonomicznej*. W: *Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce* s. 11.

³² Wśród przyczyn znaczącego spadku dzietności należy wymienić: spadek liczby zawieranych małżeństw; opóźnianie decyzji o zawarciu małżeństwa i urodzeniu pierwszego dziecka; ograniczanie liczby rodzonych dzieci do jednego lub dwojga; wydłużanie okresu edukacji; bezrobocie; trudności godzenia obowiązków rodzinnych z zawodowymi; brak w polityce społecznej filozofii umacniania rodziny. KOWALSKA. *Wielodzietne macierzyństwo w okresie społeczno-ekonomicznej transformacji*; por. FORMA. *Rodzina wielodzietna* s. 450.

³³ Rodzina odgrywa niezastąpioną rolę w rozwoju demograficznym, społecznym i gospodarczym. Rodziny wielodzietne mają duże znaczenie w hamowaniu postępującego spadku dzietności do poziomu dalekiego od niezbędnego. Czynniki demograficzne jest uważany za istotny dla rozwoju każdego społeczeństwa. Rodziny wielodzietne zapewniają przyrost naturalny, zapewniający trwanie narodu. Dlatego w interesie wszystkich jest otaczanie ich opieką i wspieranie pełnienia przez nie jak najlepiej funkcji opiekuńczych i wychowawczych. DYCZEWSKI. *Rodzina. Społeczeństwo. Państwo* s. 160-161.

³⁴ Por. P. WOSICKI. *Wielodzietność wyrazem miłości do dziecka*. „Zeszyty Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana” 2004 nr 15/8 s. 82. Co trzecia rodzina wielodzietna żyje

Obecnie rodziny wielodzietne z co najmniej czworgiem dzieci stanowią najbiedniejszą część społeczeństwa, ponadto wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym dotyczy dzieci i młodzieży do lat 18 i wynosi około 10%³⁵. Znacznym problemem tych rodzin są także niedogodne warunki mieszkaniowe. Tylko jedna trzecia z nich zajmuje samodzielne mieszkanie, dodatkowo obciążone podatkiem dochodowym³⁶. Bardzo obciążającym jest brak właściwych rozwiązań polityki rodzinnej, gdyż system podatkowy w zakresie wpływania na samodzielność ekonomiczną rodziny wielodzietnej ignoruje zasadę pomocniczości, dodatkowo faworyzując osoby stanu wolnego lub żyjące w rozmaitych związkach³⁷. Wśród zasadniczych trudności wymienia się też brak stałych dochodów wynikający z rosnącego bezrobocia. Rodziny te są również dotykane problemami ocenianymi jako szkodliwe społecznie, kolidującymi z kodeksem moralnym czy prawnym³⁸. Kościół wychodząc naprzeciw trudnej sytuacji rodzin wielodzietnych, zachęca do pomocy i troski o te rodziny.

Obecnie postrzeganie rodzin wielodzietnych powoli ulega zmianie: w rodzinach tych notuje się mniejszą liczbę rozwodów³⁹, głębszą miłość, większy duch ofiarności i wyraźnie głębsze więzi między poszczególnymi członkami rodziny, większe otwarcie na życie każdego kolejnego przychodzącego

---

w mieszkaniu jedno- lub dwupokojowym. Instytucjonalna pomoc rodzinom wielodzietnym jest dalece niewystarczająca, a ponad 50% tych rodzin nie jest w stanie egzystować bez wsparcia z zewnątrz. Dzieje się tak między innymi dlatego, że na zasiłki rodzinne Polska przeznaczają jedynie 0,4% PKB (dla porównania: Dania 3,3%, Francja 2,6%, Niemcy 2,2%, UE ogółem 1,8%). Prawie co piąta rodzina wielodzietna nie ma pralki automatycznej. Oznacza to, że np. ponad 200 rodzin z Poznania nie posiada tego podstawowego sprzętu. 20% rodziców rodzin wielodzietnych Poznania ma wyższe wykształcenie. Zob. *Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce. Fakty*. W: <http://www.patronatnadrodzina.pl/fakty.php> [dostęp: 4.03.2014].

³⁵ Jak wynika z analizy wskaźników *Raportu o sytuacji rodziny w Polsce*, aż 60% rodzin z trojgiem dzieci i więcej nie stać na wyjazd raz w roku na wakacje. Ponad 15% tych rodzin nie może sobie pozwolić na zakup wszystkich podręczników. GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY. *Warunki życia rodzin w Polsce*. W: <http://www.stat.gov.pl/gus> [dostęp: 4.03.2014].

³⁶ Por. NOWAK. *Statystyczny obraz* s. 25-26.

³⁷ Por. J. SUAUDEAU. *Dla rodziny wyzwolić siły dobra*. Oprac. M.A. Peeters. Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretańskich 2012 s. 106.

³⁸ Do najczęstszych form patologii życia rodzinnego należą: zdrady małżeńskie, alkoholizm i narkomania, przemoc w domu, kazirodztwo, seksualne wykorzystywanie dzieci. W. MAJKOWSKI. *Rodzina. Patologia*. W: *Słownik małżeństwa i rodziny* s. 397.

³⁹ Por. I. KOWALSKA. *Małżeństwo, rodzina i dziecko w systemie norm i wartości współczesnych społeczeństw europejskich*. W: *Rodzina źródło życia i szkoła miłości*. Red. D. Kornas-Biela. Lublin: TN KUL 2000.

dziecka, głębsze zaangażowanie religijne i regularność praktyk⁴⁰, znaczącą rolę w przekazywaniu tradycji i ważnych wzorców kulturowych⁴¹. Jak wynika z raportu *Polki wobec rodzin wielodzietnych*⁴², nastąpiła polaryzacja opinii dotyczących pożądanego modelu rodziny we współczesnym świecie – z lekkim wskazaniem na wielodzietność. Nie funkcjonuje już stereotyp rodziny wielodzietnej jako patologicznej oraz nie utożsamia się jej z marginesem społecznym. Zmienia się pogląd, iż z rodzin wielodzietnych pochodzi najczęściej przestępców i chuliganów. Raport wykazuje, że w takich rodzinach zdarzają się zaniedbania ze strony rodziców, ale nie są one wynikiem wielodzietności⁴³.

Jednym z najważniejszych powodów przełamania negatywnych stereotypów rodziny wielodzietnej jest aspekt wychowawczy. W jego świetle rodzina wielodzietna to korzystne środowisko rozwoju dla dzieci i młodzieży oraz najlepsze środowisko socjalizacji swoich członków, głównie ze względu na powstawanie prawidłowych więzi osobowych. W przeciwieństwie do rodzin małodziejnych więzi te kształtują się bardziej między dziećmi niż między rodzicami⁴⁴. Nie chodzi tutaj jedynie o sam fakt posiadania rodzeństwa, ale ważne jest to, w jakim wieku są dzieci, kolejność ich urodzenia oraz płeć⁴⁵.

Wielodzietność sprzyja kształtowaniu systemu norm i wartości, wzorów zachowań, podejmowania decyzji i wypełniania określonych zadań. Ze względu na głębokie osadzenie większości rodzin wielodzietnych w rozległej sieci

---

⁴⁰ Por. BŁAWAT. *Wielodzietność* s. 466.

⁴¹ Por. P. DESKUR. *Pomoc społeczna rodzinie wielodzietnej*. W: *Człowiek. Etyka. Ekonomia*. Red. R. Horodeński, E. Ozorowski. Białystok: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej 2001 s. 168.

⁴² [B.A.] *Wynik ankiety „Polki wobec rodzin wielodzietnych” 2007-07-11*. W: <http://ekai.pl/wydarzenia> [dostęp: 12.12.2014].

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Rodzina wielodzietna tworzy szereg relacji pomiędzy poszczególnymi jednostkami. Im rodzina jest liczniejsza, tym więcej jest wzajemnych relacji. „W rodzinie 4-osobowej jest ich 11, 5-osobowej 26, 6-osobowej 57, 7-osobowej – kilkadziesiąt. Gdy rodzina składa się z 8 dzieci i rodziców liczba kierunków oddziaływania wynosi około tysiąca”. Zob. ŚLEDZIANOWSKI. *Optymalny model dzietności* s. 358. Dla określenia liczby systemów oddziaływania w danej rodzinie zaproponowano następujący wzór: 2^{n-n-1} , gdzie „n” oznacza liczbę członków rodziny. Por. E. HURLOCK. *Rozwój dziecka*. Tł. B. Hornowski. Warszawa: PWN 1960 s. 622.

⁴⁵ Różnice między rodzinami wielodzietnymi a małodziejnymi wskazują na różnice w poziomie osiągnięć szkolnych na korzyść jedynaków, co można tłumaczyć wyższym wykształceniem rodziców jedynaków i lepszymi warunkami do nauki. Por. FORMA. *Rodzina wielodzietna* s. 448.

powiązań z bliższymi i dalszymi krewnymi, nie są one wyizolowane i kształtują osobowość człowieka otwartego na potrzeby innych, pracowitego, gospodarnego, umiejącego współżyć i współpracować z innymi. Dziecko rozwija w sobie pełniej niż w rodzinach małodzietych bogactwo uczuć, wrażliwość na dobro, piękno i prawdę, a także na ludzką krzywdę. Uczy się współpracy z innymi⁴⁶.

Relacje osobowe pełnią istotną rolę w kształtowaniu postaw altruistycznych. Dzieci uczą się wraz z narodzinami kolejnego brata czy siostry rezygnacji ze swojej pozycji i dzielenia uczuć, co mogą zaobserwować także u swoich rodziców. Dzieci młodsze w kontaktach ze starszymi dziećmi uczą się samokontroli potrzebnej w kontaktach z innymi, odporności, umiejętności przewodzenia i podporządkowania się, organizacji, odwagi. Starsze dzieci opiekując się młodszym rodzeństwem, rozwijają w sobie zdolność wpływania na nie mocą autorytetu, domagającego się posłuszeństwa, co stanie się przydatne w ich późniejszym życiu. Wiąż rodzinna między rodzeństwem przygotowuje dzieci do przyszłej miłości małżeńskiej. W rodzinie wielodzietnej panuje zwykle większa dyscyplina i podporządkowanie się władzy rodzicielskiej. Dzieci wykazują większą samodzielność i niezależność od dorosłych, odznaczają się większą stałością nastrojów, mniejszą pobudliwością, podzielnością uwagi, łatwiej zdobywają później przychylność i zawiązują przyjaźnie⁴⁷.

II. WARTOŚĆ LICZNEJ RODZINY W ŚWIETLE NAUCZANIA KOŚCIOŁA

Objawienie Boże oraz tradycja Kościoła mówią o licznych potomstwie jako znaku Bożego błogosławieństwa, świadectwie wiary i ufności Bogu⁴⁸. W tym duchu wypowiedział się papież Pius XII odnośnie do tej kategorii rodzin⁴⁹. Lud Starego Testamentu bał się bezpłodności jako przekleństwa,

⁴⁶ Por. DYCZEWSKI. *Rodzina. Społeczeństwo. Państwo* s. 161.

⁴⁷ Por. BŁAWAT. *Wielodzietność* s. 466-467.

⁴⁸ „Małżonka twoja jak płodny szczep winny we wnętrzu twojego domu. Synowie twoi jak sadzonki oliwki dokoła twojego stołu. Oto takie błogosławieństwo dla męża, który boi się Pana” (Ps 128,3 n). „Kto przyjmuje jedno z tych dzieci w Imię Moje, Mnie przyjmuje” (Mt 9,37).

⁴⁹ „We współczesnym świecie nie bez słuszności rodzina wielodzietna jest świadectwem żywej wiary, ponieważ nie można inaczej przezwyciężyć egoizmu [...] będącego największą przeszkodą w powiększaniu się komórki rodzinnej, jak tylko przez powrót do zasad moralności chrześcijańskiej. Ostatnio stało się jasne, że tzw. polityka demograficzna, nie odnosi większych

zaś liczne potomstwo uważał za błogosławieństwo⁵⁰. To przekonanie wynikało ze świadomości, że Izrael jest ludem Przymierza, powołanym, aby się rozmnażać zgodnie z obietnicą daną Abrahamowi⁵¹, ale przede wszystkim z przeświadczenia, że życie przekazywane przez rodziców ma źródło w Bogu (por. EV 44). Boże błogosławieństwo jest nie tylko początkiem wspólnoty małżeńskiej, ale także początkiem postawy odpowiedzialnego i wielkodusznego otwarcia się na życie⁵².

Kościół katolicki nie wskazuje małżonkom, ile powinni mieć dzieci. W planowaniu potomstwa małżonkowie zobowiązani są dostosować swoje postępowanie do planu Boga-Stwórcy, wyrażonego w samej naturze małżeństwa i w jego aktach oraz określonego w stałym nauczaniu Kościoła. Papież Pa-

---

rezultatów, już to dlatego, że pod płaszczykiem zbiorowego egoizmu, którego często jest wyrazem, działa prawie zawsze egoizm indywidualny oraz dlatego, że zamiary i metody tej polityki zubażają godność rodziny [...]. Jedynie wieczne, Boskie światło chrześcijaństwa oświetla i ożywia rodzinę, tak, że [...] rodzina wielodzietna jest często synonimem rodziny chrześcijańskiej. Szacunek dla praw Bożych daje jej obfitość życia, wiara w Boga obdarza rodziców siłą potrzebną do ponoszenia ofiar i wyrzeczeń, jakich domaga się wychowanie dziecka; zasady chrześcijańskie ułatwiają prowadzenie trudnej pracy wychowawczej; duch chrześcijańskiej miłości strzeże porządku i spokoju oraz wyzwala [...] głęboką radość rodzinną. [...]. Bóg częściej nawiedza rodziny wielodzietne. Dzieje się to najpierw wtedy, gdy coraz to nowe dzieci otrzymują Sakrament Chrztu, Bierzmowania, gdy idą do I Komunii św. i wreszcie, gdy zawierają związek małżeński. Bóg w szczególny sposób błogosławi takim rodzinom, nie odmawia bowiem środków do życia temu, kogo do życia powołuje. Sam przecież nauczał: «Czyż życie nie jest czymś więcej niż pokarm, a ciało czymś więcej niż odzież?» (Mt 6, 25). [...] Rodziny wielodzietne są najpiękniejszymi kwiatnikami w ogrodzie Kościoła. Kwitnie w nich radość i dojrzewa świętość. Są oazą duchowego pokoju. [...] na ich [rodziców] obliczu nie ma nawet cienia świadczącego o niepokoju sumienia. Niezliczone trudy i ofiary wynagradza im przywiązanie i miłość dzieci [...] widzą, jak znika groźba samotnej starości. Rodzina wielodzietna jest dla dzieci próbnym światkiem przed wejściem na obcy świat trudniejszy i bardziej wymagający. Do radości i pokoju Bóg dodaje znak swego szczególnego umiłowania w postaci powołań do kapłaństwa, do zakonu, do świętości. Rodziny wielodzietne to kolebki świętych. [...] Istnieje potrzeba pomocy materialnej przede wszystkim rodzinom najliczniejszym. [...] potrzeba obudzenia z letargu tej części społeczeństwa, która jest głucha na potrzeby społeczne. [...] Każde osiągnięcie w tej dziedzinie jest trwałym kamieniem w gmachu Ojczyzny i Kościoła, jest tym, co człowiek może zrobić najlepszego i jako katolik, i jako obywatel” (PIUS XII. *Rola i przywileje licznych rodzin*. 22.01.1958. Tł. H. Dykowska. „Ateneum Kapłańskie” 50:1958 z. 296 s. 380).

⁵⁰ „Oto synowie są darem Pana, a owoc łona nagrodą” (Ps 127 [126],3).

⁵¹ „Spójrz w niebo i policz gwiazdy, jeśli zdołasz to uczynić; [...] Tak liczne będzie twoje potomstwo” (Rdz 15,5).

⁵² JAN PAWEŁ II. *Małżeństwo i rodzina we wspólnocie Kościoła*. 15.10.2000. W: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/kongres_rodzin_14102000.html [dostęp: 24.10.2003].

weł VI w encyklice *Humanae vitae* umieszcza powołanie do rodzicielstwa w kontekście uwzględnienia przez małżonków warunków fizycznych, ekonomicznych, psychologicznych i społecznych. Odpowiedzialne rodzicielstwo realizuje się poprzez roztropną i wielkoduszną decyzję wychowania licznej rodziny, albo poprzez decyzję podjętą z ważnych przyczyn i przy poszanowaniu nakazów moralnych, by unikać okresowo lub na czas nieokreślony zrodzenia kolejnego dziecka (HV 10).

W pojęciu odpowiedzialnego rodzicielstwa mieści się więc nie tylko gotowość ograniczania potomstwa, ale też jego powiększania, wedle wymogów roztropności i wielkoduszości. Wielkoduszość wyraża się w tym, by decyzja uwzględniająca całość uwarunkowań życiowych opowiadała się za przyjęciem liczniejszego potomstwa. Wybór rodzicielstwa powinien być nie tyle „usprawiedliwieniem” sytuacji życiowej, ile wspaniałomyślnym i wielkodusznym pytaniem o plany Boże wobec rodziny⁵³. W tym świetle centralnym aspektem pozostaje zawsze porządek moralny ustanowiony przez Boga, który odbija się w prawym sumieniu. Podjęcie decyzji dania życia liczniejszemu potomstwu może być – w określonych warunkach – postulatem sumienia i najwyższą formą urzeczywistnienia Bożego planu rozwoju życia i miłości (por. KDK 50).

Zadaniem rodziców jest nie tylko wydanie dzieci na świat, lecz także ich wychowanie. Przekazywanie życia trwa dalej w wychowaniu i należy do istoty powołania rodzicielskiego (por. KDK 50; HV 9). „Płodność miłości małżeńskiej [...] poszerza się i ubogaca wszelkimi owocami życia moralnego, duchowego i nadprzyrodzonego, jakie ojciec i matka z racji swego powołania winni przekazać w darze dzieciom, a poprzez dzieci Kościołowi i światu” (por. FC 28; LdR 10).

III. FORMY TROSKI KOŚCIOŁA O RODZINY WIELODZIELNE

Dokumenty Kościoła dotyczące rodzin wielodzietnych podkreślają, że mają one prawo do odpowiedniej pomocy, większej aniżeli rodziny małodzietne czy małżeństwa bezdzietne, które unikają ciężaru rodzenia i wychowania dzieci, albo poprawiają sobie warunki bytowe za pomocą unikania urodzeń

---

⁵³ Por. B. BASSA. *Dowartościowanie odpowiedzialnego rodzicielstwa*. W: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin: Bonus Liber 2013 s. 182.

(KPR art. 3, 10). Dokumenty te stwierdzają, iż „obowiązkiem katolików jest inicjowanie i rozwijanie pomocy rodzinom, zwłaszcza wielodzietnym. W Kościele rodziny takie mogą być pewne wsparcia duchowego, moralnego i niejednokrotnie materialnego” (DAS 33). Pomoc ta może przybrać wieloraką formę. W pierwszej kolejności należy im okazać szacunek, ponieważ podejmują się wychować większą liczbę dzieci (por. KDK 50; PŻMR 50; FC 1; KPR art. 3).

Kościół głosi prawdę o małżeństwie i rodzinie oraz broni jej praw, w obliczu takich zjawisk, jak między innymi mentalność antynatalistyczna (hamowanie liczby urodzeń poprzez odmowę ekonomicznej pomocy dla rodzin wielodzietnych), antykoncepcja (do której coraz częściej zalicza się aborcję), sterylizacja, feminizm czy ideologia *gender*⁵⁴. Kościół winien bronić rodziny przed różnorodną presją państwa i organizacji pozarządowych wywieraną na małżonkach, naruszającą prawo do posiadania dziecka⁵⁵. Należy przypominać, że do małżonków należy niezbywalne prawo do założenia rodziny i decydowania o czasie narodzin i liczbie dzieci⁵⁶. Wszelkie działania zmierzające do ograniczenia w jakikolwiek sposób prawa małżonków w podejmowaniu decyzji do posiadania potomstwa stanowią ciężką obrazę ludzkiej godności i sprawiedliwości⁵⁷.

Kościół powinien zadbać o stworzenie środowiska i uformowanie opinii publicznej przyjaznej rodzinie. Należy podkreślać wartość każdego życia ludzkiego i doceniać otwartość małżonków na życie. Małżonkowie powinni uczyć się, czym jest odpowiedzialne rodzicielstwo z własnego doświadczenia oraz z doświadczenia innych małżeństw żyjących w podobnych warunkach. Wymaga to jasnego rozeznania zasad odpowiedzialnego rodzicielstwa i apo-

---

⁵⁴ Por. SUAUDEAU. *Dla rodziny* s. 42-83.

⁵⁵ Karta Praw Rodziny gwarantuje prawo małżonków do decydowania o czasie narodzin i liczbie dzieci, mówi o prawie rodziny do pomocy ze strony społeczeństwa oraz podkreśla, iż rodziny wielodzietne nie mogą być poddawane dyskryminacji. Mają one prawo do odpowiedniej pomocy, większej niżeli rodziny małodzietne czy małżeństwa bezdzietne, które unikają ciężaru rodzenia i wychowania dzieci, albo poprawiają sobie warunki bytowe za pomocą unikania urodzeń (KPR art. 3, 10).

⁵⁶ Por. KDK 87; KPR art. 3.

⁵⁷ PAPIESKA RADA DS. RODZINY. *Etyczny i pastoralny wymiar przemian demograficznych. Instrumentum laboris nr 57* [dostęp: 25.03.1994]. W: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny. Dokumenty Papieskiej Rady ds. Rodziny*. Red. M. Brzeziński. T. 1. Lublin: Wydawnictwo KUL 2010 s. 65-105.

stołowania w tej dziedzinie. Świadczenia odpowiedzialnych, dojrzałych duchowo małżonków mają tu znaczenie niezastąpione⁵⁸.

Duszpasterze rodzin powinni przenikliwie dostrzegać delikatne położenie licznych rodzin, ukazywać małżonkom religijny i społeczny sens wielkoduszności w przekazywaniu życia. Głoszenie prawdy o powołaniu małżeństwa i rodziny oraz odpowiedzialnym rodzicielstwie winno być stale obecne w posłudze Kościoła. Formacja winna zmierzać ku szerzeniu cywilizacji miłości i życia wśród osób, które dzisiaj pragną prowadzić głębokie i płodne życie rodzinne, we wspólnotach parafialnych oraz w środowiskach rodzin. Duszpasterze winni kształtować wrażliwość wspólnoty parafialnej na materialne i duchowe potrzeby rodzin wielodzietnych, umacniać ich wysiłki wychowawcze, ułatwiać dostęp do dóbr kultury⁵⁹. W parafiach należy wspierać działalność parafialnego zespołu Caritas, który dysponowałby funduszem zapomogowym dla rodzin wielodzietnych.

Kościół powinien organizować pomoc finansową i rzeczową dla rodzin wielodzietnych, poprzez wykupienie obiadów dla dzieci w szkole, zakup podręczników, odzieży, lekarstw, przygotowanie paczek świątecznych, a także pomoc w opłatach. Kościół może pomagać rodzinom wielodzietnym w poprawie warunków mieszkaniowych, w budowie i remoncie domów⁶⁰ czy dofinansowaniu odpoczynku dla dzieci. Ważną kwestią jest także pomoc Kościoła we wprowadzeniu dzieci w dziedzictwo kultury i tradycję danego narodu i społeczeństwa⁶¹.

Kościół poprzez stałą formację wiernych powinien popierać ruchy i stowarzyszenia rodzin wielodzietnych⁶². We wspólnotach wspierających się

---

⁵⁸ Por. K. MAJDAŃSKI. *Wspólnota życia i miłości. Zamysł Boży o małżeństwie i rodzinie*. Łomianki: Fundacja Pomoc Rodzinie 2001 s. 281-282.

⁵⁹ PAPIESKA RADA DS. DUSZPASTERSTWA SŁUŻBY ZDROWIA. *Karta Pracowników Służby Zdrowia* nr 92.

⁶⁰ DESKUR. *Pomoc społeczna rodzinie* s. 163-165. Należy włączać się i popierać inicjatywy takie, jak ta w Kościele tarnowskim, który pomaga rodzinom wielodzietnym w budowie i remoncie domów. *Program Gniazdo ... czyli jak Caritas Diecezji Tarnowskiej pomoże ubogiej rodzinom wielodzietnym w budowie domu*. W: <http://www.wsluzbiezycia.diecezja.tarnow.pl/index.php/obrona/diecezja/gniazdo/1> [dostęp: 3.03.2014]. W 1997 roku dzięki wsparciu Caritas, w rejonie Mielca zostało wybudowanych około 600 takich domów.

⁶¹ J. STRÓŻYŃSKI. *Dramat rodzin wielodzietnych*. W: *Rodzina wiosną dla Europy i świata. IV Światowy Kongres Rodzin w Warszawie. Wybór tekstów z IV Światowego Kongresu Rodzin. Warszawa 11-13.05.2007*. Red. T. Mazan, K. Mazela, M. Wałaszczyk. Łomianki: Fundacja Pomoc Rodzinie 2008 s. 488.

⁶² Stowarzyszenia samorządowe skupiające rodziny z licznym potomstwem: Stowarzyszenie Dużych Rodzin Trzy Plus, Bielańskie Stowarzyszenie Rodzin Wielodzietnych, Patronat nad

rodzin łatwiej o wzajemną pomoc i zrozumienie sensu wielodzietności⁶³. Kościół wykorzystując szczególnie przekaz medialny, winien popierać prawa rodziny i domagać się od państwa prowadzenia przychylnej polityki prorodzinnej. Właściwie rozumiana polityka rodzinna powinna zapewnić rodzinie wszelkie dostępne środki pozwalające na realizację jej podstawowych funkcji. Aktualnie realizowana polityka prorodzinna w Polsce ma charakter polityki socjalnej lub po prostu humanitarnej i dotyczy najbardziej marginalnych przypadków. Nie jest to więc prawdziwa polityka prorodzinna, która bierze pod uwagę tożsamość rodziny i jej społeczną podmiotowość⁶⁴. Trzeba zachęcać i wspierać poszczególne rodziny oraz ich zrzeszenia, aby odgrywały należną sobie pierwszoplanową rolę w Kościele i w społeczeństwie, zabiegać o to, aby Polska, jak i cała Unia Europejska prowadziły rzeczywistą i skuteczną politykę rodzinną (EiE 91). Należy domagać się od władz administracji samorządowej, aby wspierały rodziny wielodzietne tak, by umożliwić im godny poziom egzystencji, który nie odbiegałby od poziomu egzystencji całego społeczeństwa⁶⁵. Należy popierać takie inicjatywy, jak wprowadzanie na poziomie samorządu Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny, czyli systemu zniżek i ulg na rodziny wielodzietne. W obecnej sytuacji ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce istnieje pilna potrzeba promocji dzietności i pomocy rodzinom wielodzietnym. Jest to szczególnie trudne w obliczu negatywnego odniesienia opinii publicznej do licznych rodzin kojarzonych z biedą i społecznym upośledzeniem.

*

Kościół ukazując antropologiczną rzeczywistość rodziny, przedstawia jej pierwszoplanową wartość i ważne miejsce w życiu Kościoła i społeczeństwa. Duszpasterska posługa Kościoła wobec rodziny zawiera się w bogactwie pomocy duchowej, moralnej i materialnej. Obecnie wielodzietność nie powinna być kojarzona jedynie z negatywnymi zjawiskami, zwłaszcza kiedy staje się

Rodziną czy ruchy prorodzinne, skupiające głównie rodziny wielodzietne jak Kościół Domowy, Rodzina Rodzin, Ogniska Świętej Rodziny przy Instytucie Świętej Rodziny w Łomiankach i inne.

⁶³ K. ŁOPUSKA. *Pomoc rodzin dla rodzin w dziedzinie wychowania*. W: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*. Red. F. Adamski. Kraków: WAM 1984 s. 563.

⁶⁴ SUAUDEAU. *Dla rodziny* s. 106.

⁶⁵ *II Polski Synod Plenarny 1991-1999*. Poznań-Warszawa: Pallottinum 2001 nr 46; por. J. KRAJCZYŃSKI. *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*. Ząbki: Apostolicum 2007 s. 332-333.

świadoma. Konferencja Episkopatu Polski wyraźnie stwierdza, iż utożsamianie licznych rodzin z patologią jest krzywdzące i nieuprawnione⁶⁶. Rodzina wielodzietna jest niezbędna w rozwoju społeczeństwa i stanowi wielką szansę dla jego przyszłości (FC 85). Pomimo niekiedy większego ubóstwa materialnego jest bardziej szczęśliwa, gdyż jest środowiskiem bogatszym w relacje międzyludzkie oraz zazwyczaj jest bardziej religijna. Taki typ rodziny nie powinien być postrzegany negatywnie, lecz wspierany poprzez właściwą opiekę prawną i ulgi podatkowe. Rodzina hojnie obdarzona dziećmi jest świadectwem cywilizacji miłości i życia. Wzmacnia miłość – bezinteresowny dar na rzecz drugiej osoby i wielkoduszne przyjmowanie życia, powodując reperkusje w całym życiu społecznym. Kościół powinien z większą mocą kształtować przychylny klimat wobec rodzicielstwa oraz rodzin wielodzietnych jako środowiska ważnego dla Kościoła oraz społeczności lokalnej i narodowej.

BIBLIOGRAFIA

- ADAMSKI F.: Rodzina między sacrum a profanum. Poznań: Pallottinum 1987.
- BASSA B.: Dowartościowanie odpowiedzialnego rodzicielstwa. W: Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin: Bonus Liber 2013 s. 177-192.
- BŁAWAT A.: Wielodzietność. W: Słownik małżeństwa i rodziny. Red. E. Ozorowski. Warszawa–Łomianki: ATK. Fundacja „Pomoc Rodzinie” 1999 s. 456-466.
- BORZECKA B.: Budżet czasu dzieci i młodzieży w rodzinach wielodzietnych. „Kwartalnik Edukacyjny” 2003 nr 2(32) s. 31-40.
- CZYKIER K.: Audiowizualne doświadczenie świata. Kontekst międzypokoleniowy. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2013.
- DESKUR P.: Wybrane aspekty zabezpieczenia rodziny w polskim systemie ubezpieczeń społecznych. W: Człowiek. Etyka. Ekonomia. Red. R. Horodeński, E. Ozorowski. Białystok: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej 2001 s. 149-173.
- DYCZEWSKI L.: Rodzina. Społeczeństwo. Państwo. Lublin: KUL 1994.
- FORMA P.: Rodzina wielodzietna. W: Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Supplement. Red. T. Pilch. Warszawa: Żak 2010 s. 444-454.

---

⁶⁶ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI. *List na uroczystość Świętej Rodziny* (30.11.1990). W: *Listy Pastorskie Episkopatu Polski 1945-2000*. Cz. 2. Red. P. Libera i in. Marki: Michalineum 2003 s. 1681.

- FORMA P.: Rodzina wielodzietna jako środowisko wychowawczo-educacyjne. Diagnostyka i możliwości wsparcia (na przykładzie województwa świętokrzyskiego). Kraków: Impuls 2011 s. 19-79.
- FORMA P.: Socjalizacja dziecka w rodzinie wielodzietnej. Studium teoretyczno-empiryczne. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego 2012.
- GRANIEWSKA D.: Rodziny wielodzietne w Polsce. Sytuacja społeczno-demograficzna. „Problemy Rodziny” 1980 nr 1(111) s. 34-43.
- GRANIEWSKA D., BALCERZAK-PARADOWSKA B.: Wielodzietność jako cecha środowiskowa. W: Rodziny wielodzietne w Polsce. Teraźniejszość i przyszłość. Red. B. Balcerzak-Paradowska. Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych 1997 s. 9-30.
- HRYNKIEWICZ J.: Polityka społeczna wobec rodzin wielodzietnych. W: Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce a polityka rodzinna. Red. J. Krynicka, J. Rudzka. Warszawa: Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu 2006 s. 1-6.
- JANKE A.W., KAWULA S.: Polimorficzność i komplementarność badań nad współczesną rodziną. W: Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki. Red. S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2007.
- KALINOWSKI M.: Adaptacja osób z rodzin wielodzietnych. „Roczniki Nauk o Rodzinie” 3:2011 z. 10 s. 5-19.
- KIEDOS J.: Prymas Wyszyński o rodzinie wielodzietnej. W: Rodzina. Historia i współczesność. Studium monograficzne. Red. W. Korzeniowska, U. Szuścik. Kraków: Impuls 2005 s. 14-17.
- KŁOS B.: Kobieta a bezrobocie (przebieg badań wykonanych w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych). Warszawa: Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych. Zespół Spraw Społecznych 1994 nr 262. Pakiet IP-46 S. Materiały i Dokumenty. Sytuacja kobiet w Polsce cz. 2 s. 1-12.
- KOTLARSKA-MICHALSKA A.: Więzy w rodzinach wielodzietnych. „Roczniki Socjologii Rodziny” 14:2012 s. 57-70.
- KOWALSKA I.: Rodzina wielodzietna w procesie demograficzno-społecznych zmian modelu dzietności w okresie transformacji ekonomicznej. W: Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce a polityka rodzinna. Red. J. Krynicka, J. Rudzka. Warszawa: Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu 2006 s. 7-22.
- KOWALSKA I.: Małżeństwo, rodzina i dziecko w systemie norm i wartości współczesnych społeczeństw europejskich. W: Rodzina źródło życia i szkoła miłości. Red. Kornas-Biela. Lublin: TN KUL 2001 s. 53-86.
- KOWALSKA I.: Wielodzietne macierzyństwo w okresie społeczno-ekonomicznej transformacji. W: Oblicza macierzyństwa. Red. D. Kornas-Biela. Lublin: RW KUL 2006 s. 109-127.
- KRAJCZYŃSKI J.: Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej. Ząbki: Apostolicum 2007.
- KRÓL J., MIKOŁAJCZYK M.: Dzietność rodziny a rozwój psychospołeczny dziecka. W: Rodzina w nurcie współczesnych przemian. Studia interdyscyplinarne. Red. D. Krok, P. Landwójtowicz. Opole: RW WT Uniwersytetu Opolskiego 2010 s. 385-402.

- KRZESIŃSKA-ŻACH B.: Dziecko w rodzinie z problemem bezrobocia. W: Dziecko w rodzinie i środowisku rówieśniczym. Red. J. Izdebska. Białystok: Trans Humana 2003 s. 147-195.
- MAJDAŃSKI K.: Wspólnota życia i miłości. Zamysł Boży o małżeństwie i rodzinie. Łomianki: Fundacja Pomoc Rodzinie 2001.
- MAJKOWSKI W.: Rodzina polska w kontekście nowych uwarunkowań. Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów 2010.
- MAJKOWSKI W.: Rodzina. Patologia. W: Słownik małżeństwa i rodziny. Red. E. Ozorowski. Warszawa-Łomianki 1999 s. 397.
- MARIAŃSKI J.: Uwarunkowania dzietności w rodzinie. W: Dziecko. Red. W. Piwo-warski i in. Warszawa-Poznań: Pallottinum 1984 s. 65-85.
- ŁOPUSKA K.: Pomoc rodzin dla rodzin w dziedzinie wychowania. W: Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej. Red. F. Adamski. Kraków: WAM 1984 s. 563-564.
- NOWAK L.: Statystyczny obraz sytuacji ekonomicznej rodzin wielodzietnych. W: Sytuacja rodzin wielodzietnych w Polsce a polityka rodzinna. Red. J. Krynicka, J. Rudzka. Warszawa: Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu 2006 s. 23-26.
- ROTER A.: Proces socjalizacji dzieci w warunkach ubóstwa społecznego. Katowice: Wydawnictwo UŚ 2005.
- STRÓŻYŃSKI J.: Dramat rodzin wielodzietnych. W: Rodzina wiosną dla Europy i świata. IV Światowy Kongres Rodzin w Warszawie. Wybór tekstów z IV Światowego Kongresu Rodzin Warszawa 11-13.05.2007. Red. T. Mazan, K. Mazela, M. Walaszczyk. Łomianki: Fundacja Pomoc Rodzinie 2008 s. 487-495.
- SUAUDEAU J.: Dla rodziny wyzwolić siły dobra. Oprac. M.A. Peeters. Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretanek 2012.
- Sytuacja rodzin i polityka rodzinna w Polsce. Uwarunkowania demograficzne i społeczne. I Kongres Demograficzny w Polsce. Red. D. Graniewska. T. 12. Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych 2004.
- ŚLEDZIANOWSKI J.: Optymalny model dzietności. Aspekt pedagogiczny. W: Miłość małżeństwo rodzina. Red. F. Adamski. Kraków: WAM 1988 s. 344-364.
- WOSICKI P.: Wielodzietność wyrazem miłości do dziecka. „Zeszyty Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana” 2004 nr 15/8 s. 79-84.

RODZINY WIELODZIELNE
WYZWANIEM DLA DUSZPASTERSTWA KOŚCIOŁA

Streszczenie

Kościół ukazując antropologiczną rzeczywistość rodziny, przedstawia jej pierwszoplanową wartość i ważne miejsce w życiu Kościoła i społeczeństwa. Duszpasterska posługa Kościoła wobec rodziny zawiera się w bogactwie pomocy duchowej, moralnej i materialnej. Obecnie wielodzietność nie powinna być kojarzona jedynie z negatywnymi zjawiskami, zwłaszcza kiedy

staje się świadoma. Rodzina wielodzietna jest niezbędna w rozwoju społeczeństwa, stanowi wielką szansę dla jego przyszłości. Pomimo niekiedy większego ubóstwa materialnego, jest bardziej szczęśliwa, gdyż jest środowiskiem bogatszym w relacje międzyludzkie oraz zazwyczaj jest bardziej religijna. Rodziny wielodzietne powinny być wspierane przez państwo poprzez właściwą opiekę prawną oraz ulgi podatkowe. Rodzina hojnie obdarzona dziećmi jest świadectwem cywilizacji miłości i życia. Wzmacnia miłość – bezinteresowny dar na rzecz drugiej osoby i wielkoduszne przyjmowanie życia, powodując reperkusje w całym życiu społecznym. Kościół powinien z większą mocą kształtować przychylny klimat wobec rodzicielstwa oraz rodzin wielodzietnych, jako środowiska ważnego dla Kościoła oraz społeczności lokalnej i narodowej z punktu widzenia wychowawczego, kulturowego, ekonomicznego i demograficznego.

Słowa kluczowe: rodzina wielodzietna, duszpasterstwo rodzin